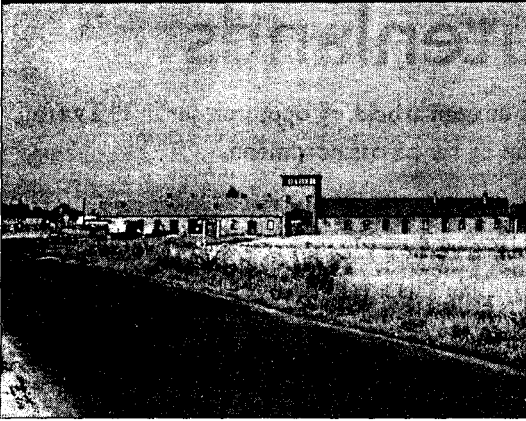

KULTUR

Glemme Auschwitz? «Dødsporten» i Birkenau. (Foto: Mattis Øybø)

Historie og glemsel

Historikeren Odd-Bjørn Fure valgte å kalle sin nyutgitte og allerede heftig diskuterte pamflett *Kampen mot glemselen*, med undertittelen *Kunnskapsvakuum i mediesamfunnet*.

Det er ingen tvil om at en levende historisk bevissthet kan være et uvurderlig pluss for ethvert samfunn. Imidlertid er det viktig at en slik historisk bevissthet er basert på fakta, på grundighet, dyktighet og ærlighet. Når en David Irving, derimot, skriver historie, er ikke det noe bidrag til en historisk bevissthet, en åpnere forskning, eller en mer nyansert debatt. Irvings produksjon er et tilfelle av løgn, gjentagelse av løgn, og stadig grovere løgner.

Trenger man Irving som motvekt til den kompakte majoritet? Nei. Det ville forutsatt at det alltid er seierherrenes historie som skrives og da unisont – «kompakt». Slik er ikke situasjonen i dag.

Et eksempel: De tyske stridskrefter ble beskyldt for en lang rekke ugjerninger under og etter krigen. At massakren i Katyn-skogen i dag er akseptert som en *sovjetsk*, ikke tysk ugjerning, er bare ett bevis på at krigens tapere ikke ble utsatt for en så utpreget seierherrejustis som deres apologeter vil ha det til.

David Irving er intet nødvendig korrektiv. Han er en skribent som bevisst forfalsker, fordreier og underslår kildevellet om krigen for å forsvare Adolf Hitler og nasjonalsosialismen. Hvis vi skal huske ham, må det være til skrekk og advarsel. Det er lite eller ingenting annet som er bemerkelsesverdig ved denne personen. Hvis vi slapp å høre mer om ham ville det være et sunnhetsstegn.

Men Odd-Bjørn Fure har også rett i at historien er uunnværlig som perspektiv for samtiden. Så hvor går veien videre etter Irving?

Interessant nok: Da Hans Fredrik Dahl først nevnte Irving i et fordelaktig lys, var det for å kontrastere ham positivt til den amerikanske historikeren Daniel Jonah Goldhagen. I sin bok *Hitler's Willing Executioners* fremsatte Goldhagen en tese om at tyskere flest i Hitlertiden var mer enn villige til å ta aktiv del i Holocaust. Goldhagen stilte seg på den siden i en mangeårig debatt som har hevdet at elementer ved tysk historie – dens «Griff nach der Macht», «Drang nach Osten» og «Weltpolitik» – og selvforståelse bidro til at Holocaust nettopp ble et først og fremst tysk prosjekt.

Dette ble av mange, inklusive Hans Fredrik Dahl, avfeiet som hevnjerrig og nærsynt, ja, vurdert som en oppfordring til etnisk hat mot tyskere *per se*.

I dag må vi konkludere at Goldhagens prosjekt i perspektiv står frem som mye mer interessant enn David Irvings. Ikke slik at vi skal tillegge tyskerne noen «ond nasjonalkarakterer» som kontrast til vår egen «gode»... Men det vi må være i stand til, fortløpende, med hendelsene i de sørlavslaviske landene og i det sentrale Afrika uhyggelig friskt i minnet, er å vurdere ethvert spørsmål rundt diktatur, demagogi, etnisk hat og førerkultus.

Vi verken kan eller skal «bli ferdig» med det.

Goldhagen fremprovoserer igjen et spørsmål om man kan finne noe i et folks historie som disponerer for senere hendelser; i realiteten det gamle spørsmålet om hvorvidt vi kan lære av historien, og *hva og hvordan* vi lærer av den.

Ikke all historisk lærdom er udiskutabel og ufarlig: Når man senker seg ned i historiens mørke hjerte, vil man finne alt menneskeheten har å by på, av godt – og ondt.

1990-årene byr på et altfor aktuelt kron eksempell: Serbernes nederlag for tyrkerne i Kosovo på 1300-tallet og en del bosnieres senere konvertering til islam trekkes frem som begrunnelse for serbiske overgrep i dag. Overgrepene i middelalderen er fakta (i motsetning til Irvings løgner) som må tilegnes og forstås, men som *ikke* kan aksepteres som beveggrunner for nye overgrep 600 år senere.

Det er hele forskjellen på historisk bevissthet og moralsk bevisstløshet. Slik også med Holocaust, vi skal finne alle årsaker, alle forutsetninger, alle motiver, men vi skal aldri akseptere eller fornekte Holocaust.

Lasse Midttun

Kulturfestival

I forbindelse med Nordisk Råds kulturkonferanse arrangeres det en egen kulturfestival, «Vi i Norden». Festivalen omfatter et stort antall arrangementer og vil gå av stabelen i tiden 1. – 9. mars på en rekke av hovedstadens konsert- og teaterscener. Festivalen er tenkt å reflektere de nordiske lands flerkulturelle profil.

Tilfeldighetenes rett

Den spanske filosofen Fernando Savater har engasjert seg i utspillet til den nederlandske helseministeren om at feil kjønn er gyldig grunn til abort. I følge Savater vitner dette om den gamle predestinasjonslæren til Augustin hvor visse egenskaper garanterer for individets frelse. Savater tar til forsvaret for tilfeldighetenes rett.

Kant og NATO

Opplysningsfilosofen Immanuel Kant la i 1795 strategien for hvordan verdenssamfunnet gradvis kan arbeide for krigens avskaffelse. To hundre år senere inspireres Clinton og NATO av skriftet «Den evige fred» hvor Kants tanker brukes som teoretisk grunnlag i planleggingen av NATOs utvidelse østover.

Kriminalhistorie

Både historien om andre verdenskrig og debatten rundt Irving-Dahl-Fure-saken har alle de ingrediensene som kreves i en kriminalfortelling.

Men er det ikke viktigere ting saken egentlig burde handle om?

Av Sten Inge Jørgensen.

Uten sammenligning forevrig virker det som om det er skapt et bilde hvor man aner konturene av en kjent konstellasjon. Om enn i langt mindre proporsjoner, får David Irving finne seg i rollen som Hitler, Hans Fredrik Dahl utlegges som Quisling, mens Odd-Bjørn Fure er motstands mannen. Dagbladet har spilt rollen som versorganisme for det farlige tanke systemet som menneskeheten for all del aldri må smittes av igjen. Kultur-eliten og mediene beskyldes for å ha gitt blaffen, de har ikke tatt sitt ansvar.

Det er åpenbart at denne konfliktforståelsen selger godt.

Imidlertid – det virkelig interessante spørsmålet bak overskriftene er og burde være hvordan man skal sørge for at Nazi-regimets mest typiske kjennetegn: menneskeforakt og hat mot det fremmede, kan bekjempes. Det er liten grunn til å tro at en offentlig (ut)hengning av Hans Fredrik Dahl gjør samfunnet mer egnet til denne oppgaven.

Sivilisasjonssammenbrudd

Fures pamflett *Kampen mot glemselen* avsluttes med et avsnitt under overskriften «Det nye sivilisasjonssammenbruddet i Europa». Her trekkes paralleller som setter debatten i et større perspektiv: «Den katastrofen som skjedde i Kroatia og Bosnia i årene 1991-1995, med etnisk rensing, massevoldtekt og massaker, fikk aldri noen sentral plass i den europeiske bevissthet. Det ble aldri reist en opinion, enn si massebevegelse, som kunne bevege regjeringene til effektive disposisjoner for å stoppe massemyrderiene».

Sett i sammenheng med at norske historikere og norske medier ikke har evnet å møte det Fure mener er Hans Fredrik Dahls markedsføring av den Holocaust-fornektende Irving, blir saken enda mer alvorlig, dette er Fures siste fokuseringspunkt i pamfletten.

Om dette er de siste ord i denne boken, kan de bli de første i en ny, nødvendig debatt.

Vi har spurt Fure hva han håper vil skje som en følge av den historikerdebatten som nå ventes.

– I og med det nye sivilisasjonssammenbruddet er det oppstått en økt relevans for mer lang-siktede og grundige studier av sivilisasjonsprosesser, – deres oppbygging, forvitring og sammenbrudd. Vi må også sammenligne det na-

Odd-Bjørn Fure: Det må være lov å skifte mening.

Hans Fredrik Dahl: Jeg har tenkt mye på om jeg gjorde et feilgrep.

zistiske barbari og den vanvittige mordpolitikk som Sovjetstaten bedrev.

Ikke bare svarteper

Når det kommer til stykket viser det seg at alle de involverte partene (med unntak av Irving) sitter med en del brukbare kort på hånden. Dahl er riktignok i en knipe, men han har allerede beklaget at han tok så sterkt i når han roste Irving, og det er ingen tvil om at han tar avstand fra Irvings politiske meninger og benektelse av Holocaust. Dahl kan dessuten finne støtte i argumentet om at det finnes flust av dem som underkjenner Stalins utrenskninger, men som blir tatt alvorlig den dag i dag når de snakker om andre temaer.

Odd-Bjørn Fure har levert et skrift som forhåpentligvis vil innlede en nødvendig debatt om historikerne og akademikernes svekkede rolle i offentligheten, hvorfor den er blitt slik, og hva man kan gjøre bedre. Like viktig er spørsmålet om hvem man skal «godkjenne» som kvalifisert deltaker i det offentlige rom. Eksempelvis er det allerede påpekt fra flere hold at det nye «informasjonssamfunnet» er i ferd med å endre forholdet mellom autoritet og kunnskap på en dramatisk måte.

Fure versus Dahl

Debatten mellom Fure og Dahl fikk voldsom mediaoppmærksomhet sist tirsdag og onsdag, i forhold til det man vanligvis forventer når det gjelder slike temaer. Alle de avisene som i følge Fure hadde «sviknet», kom med store oppslag hvor de søkte å gjengi konflikten. Men verken Fure eller Dahl vil la de trykte formuleringene stå uimotsagt.

Morgenbladet snakket med dem etter «medieraset», og kan konstatere at de to ennå ikke kjenner seg igjen i hverandres beskrivelser av konflikten.

Fure er ikke fornøyd med Dahls reformulering om at Irving ikke er den fremste, men en av de fremste kildekritikerne innen forskningen om nasjonalsosialismen.

– Man ikke si noe sånt om en person som bevisst holder tilbake informasjon om masseutryddelsen. Det er så absurd og så grave-rende at det vitner om et nedsett faglig gangsyn.

Konfronteret med denne uttalelsen, sier Dahl at Fure fortsatt har misforstått hans skille mellom Irving som historiker og som politiker:

– Jeg er nødt til å se bort fra Irvings virke som revisjonistisk politiker. Han er et publisitetsfenomen som skifter ham hele tiden. Når det gjelder Leuchter-rapporten, (som ved hjelp av en kjemisk analyse skulle vise at det ikke kunne ha eksistert gasskamre, red. anm.), som Irving først gav sin tilslutning til, opplevde vi i 1992 at han plutselig snudde 180 grader og erklærte at han allikevel trodde på Holocaust. Noen måneder etter skifter han mening igjen... Men bøkene hans ligger der som avsluttede arbeider, og det er de jeg må lese og forholde meg til.

Fure synes imidlertid at Dahl ikke kan trekke det skillet han gjør:

– Dahl argumenterer for at vi skal ta Irving på alvor, da må vi også ta Irvings egen oppfatning av Leuchter-rapporten representert av mer solid vitenskapelig avklaring av spørsmålet om dødsleirenes eksistens på alvor. Å tolke

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Tysk mentalitet

Tyske menn er heltekyndige, kvinnefiendtlige og i sin seksuelle grunnstruktur homoseksuelle. Dette kommer frem i den tyske kultursosiologen Nicolaus Sombarts nye bok om Wilhelm II. Sombart trekker forestillingen videre til en filosofi om menneskehetens grunnleggende androgyne karakter.

Hagehistorie

Lørdag 1. mars åpner utstillingen «Jeg vet en deilig have» på Oslo Bymuseum. I museet kan man vandre mellom ulike epoker av hagehistorien – fra middelalderens paradisiske hager, via borgerskaps parterrer til funksjonalismens store felleshager. Viktige ingredienser på utstillingen er levende planter, kunst, musikk og poesi.

Motehistorie

I Paris er det nettopp nyåpnet et museum for tekstil og mote. Tidligere lå det godt gjemt og var lite besøkt. Nå er museet flyttet til Louvre hvor det er kvadratmeter nok til å romme til sammen 81.000 modeller. Bare fra det 17. til det 20. århundre finnes det 16.000 kostymer. Hvert semester vises separate utstillinger fra ulike perioder.

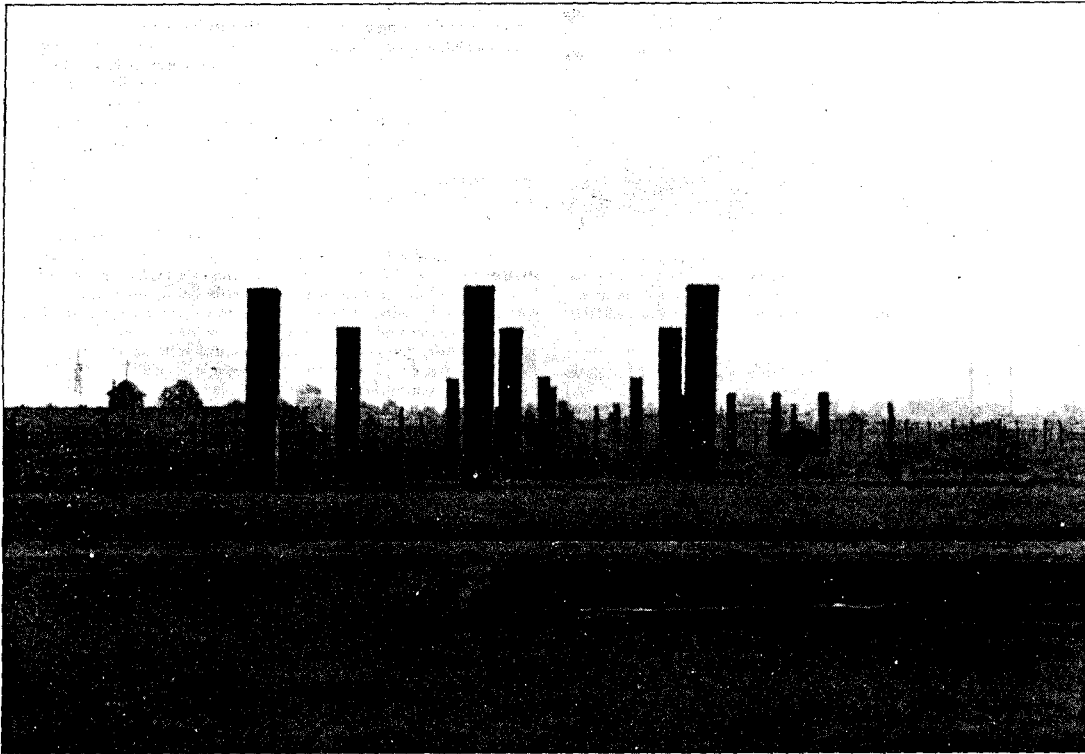
Teater kl. 12.

Teatersjef Kjetil Bang-Hansen og Oslo Nye Teater satses friskt med teater midt på dagen. Fra og med tirsdag 4. mars vises forestillingen *Soloppgang i Riga*, med Helge Reiss og Bente Børsum i hovedrollene. Alle som ikke har anledning til å se teater på kveldstid gis her ved en annen mulighet.

Louisiana

Med utstillingen «Mennesker og guder» presenterer Louisiana noen av de mest oppsiktsvekkende arkeologiske funn som er gjort de siste tiår i Kina. Utstillingens hovedtema er fremstillingen av menneskelige, religiøse og mytologiske skikkelser fra den lange perioden hvor den kinesiske sivilisasjon formes.

uten ende

Sår som aldri gror: Utryddelsesleiren i Birkenau i dag. (Foto: Mattis Øybø)

dette som et politisk utsagn ser jeg på som bekvemmelighetsargumentasjon.

Men Dahl holder fast ved at dette representerer politikeren Irving:

– Jeg regner denne innledningen til rapporten som politisk av flere grunner. Det er bare tale om én side, som ikke stiller opp noen selvstendig kildekritikk. Og Irving bruker så vidt jeg kan se ikke denne rapporten i sine bøker.

Dahl er ivrig etter å beskrive det han oppfatter som mediefenomenet Irving:

– Litt ondsinnet kan man si at det er PR-kåte kast og sprang han gjør, og de blir i hvert tilfelle forklart med et nytt funn. Jeg tror nok at trangen til å stå i medielyset er en vesentlig faktor bak disse sprangene.

Et annet moment, som sist ble trukket fram i NRK1s «Redaksjon 21» tirsdag, er muligheten for at Irving selv skal rydde opp i kaoset.

– Dahl har sagt flere ganger at Irving skylder oss en redegjørelse for hva han er kommet frem til. Jeg mener Dahl vil vente forgyves, fordi Irving helt fra 1988 har stått fast ved ideen om at utryddingsleirene er alliert propaganda. Når Dahl fortsatt venten på en klarføring av dette punktet, viser det at

han ikke er orientert om utviklingen hos den historikeren han tildekker en plass blant de fremste, sier Fure.

Hans Fredrik Dahl er helt ueinig:

– Jeg er rimelig godt orientert om Irvings politiske sprang. Når jeg sier at han skylder oss en bok, mener jeg det faglig sett. Man vet jo ikke om den kommer.

Konspirasjon?

Dagbladet ser også ut til å kunne ri av stormen, selv om det kan være fristende å påstå at avisen ikke har nøy seg med å «gi spaltistene et liberalt rom». Med fare for å skape en ny kriminalhistorie, bør det allikevel nevnes at Dagbladets mangeårige medarbeider Jon-Hjalmar Smith 12.12.96 opplevde å få strøket en setning i sin anmeldelse av Kristian Ottosens nye bok om fangenes historie. Setningen lød: «Og en profesjonell historiker finner grunn til å markedsføre superrevisjonist David Irving, som ellers blir hyllert av tyske nynazister og lignende når han forsikrer at det aldri fantes gasskammer i Auschwitz».

Morgenbladet har spurt Dagbladets redaktør Harald Stanghelle hva dette skal bety.

– Dette var en helt elementær nedkortingsjobb som ble foretatt i

Dagbladets kulturavdeling. Vil man se dette konspirativt, så kan man gjerne gjøre det, men det medfører ikke riktighet. Hvis vi så det som vår rolle å verne Hans Fredrik Dahl, så hadde vi aldri skrevet det vi skrev på lederplass. Vi deler ikke Dahls syn på Irvings rolle.

– Men Smith, som har arbeidet hos dere siden 1949, hevder at han aldri før har opplevd den slags redigering i en bestilt meningsytring. Og når dette først skjer, og det bare er én setning som fjernes, og det er nettopp denne setningen, er det vel ikke rart man tror at denne strykningen ikke er en vanlig redigeringsaks?

– Det er vanlig praksis å bearbejde manus. Dette var en anmeldelse av en bok, og når det først måtte kuttes, så valgte vi å ta bort noe som ikke hadde med Ottosens bok å gjøre.

Jon-Hjalmar Smith understreker at han ikke er ute etter å starte et korstog mot Dagbladet, men han synes allikevel ikke avisens forklaring er god nok:

– Det er påfallende at de skylder på at teksten ble for lang. Da jeg fikk oppdraget å skrive anmeldelsen ble det nettopp sagt at den skulle være lang. Og den ble ikke halvparten så lang som Wylfers anmeldelse av Ulateigs bok *Med*

rett til å drepe, en anmeldelse som dessuten var den mest positive i norsk presse etter det jeg har forstatt.

(Til orientering skal det her legges til at Egil Ulateigs bok også har vært innom debatten Irving-Dahl-Fure, ettersom den er blitt utskjelt for å være utålelig revisjonistisk, og fordi Hans Fredrik Dahl var dens konsulent)

Automatisk revisjonisme

En av Norges største historikere, Magne Skodvin, har fulgt oppstyret rundt Fures kritikk mot Dahl. Vi har spurt om han synes at Irving kan være interessant som historiker selv om han benekter Holocaust?

– Irving er en hund til å grave frem informasjon, og jeg har selv gjort meg en del notater. Men han har noen sjokkerende metodefeil. Dessuten er han en virtuos når det gjelder å legge ut agn for media.

Skodvin forteller at han har hatt nærkontakt med tyske toppforskere i 50 år, og at det neppe finnes noen store historikere som deler Dahls oppfatning av Irving som en av de fremste kildekritikerne.

– Er det Dahl gjør farlig?

– Jeg vil ikke si noe om Dahl, fordi jeg tror det er en avsporing hvis denne debatten ikke kommer

ut over spaltefeidene. Rent allment, og jeg understreker allment, vil jeg si at revisjonistene, som er i fullt flor i Norge nå, representerer et automatisk fenomen. Det skjer alltid. Gjerne i den form at man skal snu opp-ned på fortiden, og hente frem de synspunktene som i sin tid var lite representative. Det er viktig at dette skjer. Forskerne må alltid ta et oppgjør med seg selv, for i et større perspektiv er det klart at man alltid vil finne nye bindinger.

Forsoning?

Men det finnes ulike grader av revisjonisme, og de fleste vil nok være enige om at Irving og Ulateig stiller i forskjellige klasser. Dessuten ser det ut til at Irving-Dahl-Fure-debatten er mest metodisk orientert. Uten at temperaturen blir mindre av den grunn. Vi spurte Dahl om han ikke angret litt på at han ikke innledet sin første artikkel med en redegjørelse for at man må vite hvem Irving er når man leser ham. Hadde ikke da alt dette oppstyret vært unngått?

– Jeg tror det resonnementet har mye for seg. Jeg har da også tenkt mye på om det var et feilgrep å ikke informere leserne på en annen måte. Allikevel tror jeg at bøkene i seg selv skaper en viss strid, og at det ikke er noen enighet om at man overhodet kan lese bøkene isolert fra resten av det han står for.

I en viss forståelse av konflikten er det i første rekke spørsmålet om hvorvidt man skal kunne regne en historiker som benekter Holocaust som en interessant historiker. Det er påpekt at det finnes mange som underkjente Stalins utrenskninger, men som blir tatt alvorlig den dag i dag når de snakker om andre temaer. Hva sier Fure til dette?

– Jeg vil ikke komme med noen bastant uttalelse om at det folk har sagt tidligere skal bestemte hvorvidt det er interessant å høre på dem i dag. Det må være lov å skifte mening.

– Så hvis Irving står frem med sine synder og innrømmelser at han har tatt feil, vil du da høre på ham som en interessant historiker?

– Da vil jeg høre på ham.

Saken fortsetter på side 6.

Se også anmeldelse av *Kampen mot glemmelsen* side 3 i magasinet.